

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวความคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีและแนวความคิด

เนื่องจากการค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตของปริมาณเงิน และการค้าชายแดนของจังหวัดเชียงราย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้ข้อมูลทางสถิติที่เป็นข้อมูลอนุกรมเวลา (time series data) ซึ่งตัวแปรเหล่านั้นส่วนมากมักจะมีลักษณะ non-stationary กล่าวคือ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าความแปรปรวน (variances) จะมีค่าไม่คงที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของสมการมีความสัมพันธ์ไม่แท้จริง (spurious regression) โดยสังเกตได้จากค่าสถิติบางอย่าง อาทิ ค่า t-statistic จะไม่เป็นการแจกแจงที่เป็นมาตรฐาน และค่า R^2 ที่สูง ในขณะที่ค่า Durbin-Watson (DW) statistic อยู่ในระดับต่ำ แสดงให้เห็นถึง high level of autocorrelated residuals จึงเป็นการยากที่จะยอมรับได้ในทางเศรษฐศาสตร์

วิธีที่จะจัดการกับข้อมูลที่มีลักษณะเป็น non-stationary ที่ได้รับความนิยมแพร่หลายคือวิธี cointegration และ error correction mechanism (ริงสรรค์ หทัยเสรี, 2538) เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว (cointegrating relationship) วิธีดังกล่าวมีขั้นตอนในการศึกษาดังต่อไปนี้

- 1) ทดสอบ unit root หรือลักษณะความเป็น stationarity ของตัวแปรที่นำมาทำการศึกษโดยวิธี Augmented Dickey-Fuller Test (ADF)
- 2) นำตัวแปรที่ทำการทดสอบโดยวิธี ADF แล้วมาพิจารณาดุลยภาพในระยะยาว (long-run equilibrium relationship) ตามแนวทางของ Engle and Granger (1987)
- 3) เมื่อพบว่าแบบจำลองมีความสัมพันธ์ในระยะยาวแล้ว ใช้วิธีการ error correction mechanism (ECM) คำนวณหาลักษณะการปรับตัวในระยะสั้น

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 X_t + e_t \quad (2.1)$$

Y_t ค่า natural logarithm ของมูลค่าการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย (GPP)

X_t ค่า natural logarithm ของปริมาณเงิน

e_t ค่าความคลาดเคลื่อน (error term)

α_0, α_1 ค่าพารามิเตอร์

เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างการค้าชายแดนและการเติบโตของปริมาณเงินของเชียงรายนั้น จะมีการทดสอบโดยใช้ Granger Causality มาใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์ ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงจะมีการทดสอบเพิ่มเติมเพื่อหาความสัมพันธ์ว่าปริมาณการค้าชายแดนขึ้นกับการเติบโตของปริมาณเงินซึ่งวัดด้วยผลิตภัณฑ์จังหวัดเชียงรายหรือไม่

$$X_t = \mu_0 + \mu_1 Y_t + U_t \quad (2.2)$$

X_t ค่า natural logarithm ของการค้าชายแดนของจังหวัดเชียงราย

Y_t ค่า natural logarithm ของมูลค่าการค้าชายแดนของจังหวัดเชียงราย

U_t ค่าความคลาดเคลื่อน

μ_0, μ_1 ค่าพารามิเตอร์

2.1.1 การทดสอบ Unit root

การทดสอบ unit root โดยวิธี Augmented Dickey-Fuller Test หรือ ADF Test จะเป็นการทดสอบตัวแปรทางเศรษฐกิจทุกตัว ที่จะใช้เพื่อดูความเป็น stationary ของข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถทดสอบในกรณีที่ ตัวแปรสุ่ม (error terms) มีความสัมพันธ์กันในอันดับที่สูงขึ้น (higher – order autoregressive moving average processes) สมการที่ใช้ในการทดสอบ คือ

$$\Delta X_t = \mu + \beta T + (\gamma - 1)X_{t-1} + \sum_{i=1}^n C_i X_{t-i} + \varepsilon_t \quad (2.3)$$

$$DY_t = \theta + \pi T + (\theta - 1)Y_{t-1} + \sum_{i=1}^n D_i Y_{t-i} + \sigma_t \quad (2.4)$$

โดยที่ X_t และ Y_t แทนตัวแปรทางเศรษฐกิจที่ทำการศึกษา ส่วน T แทน time trend ที่ใส่เข้ามาเพื่อทดสอบว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจนั้นมีคุณสมบัติเป็น trend stationary หรือไม่

สมมติฐานที่ใช้ในการทดสอบ

$$\text{ในสมการที่ (2.3)} \quad H_0: (\gamma - 1) = 0$$

$$H_1: (\gamma - 1) < 0$$

$$\text{ในสมการที่ (2.4)} \quad H_0: (\phi - 1) = 0$$

$$H_1: (\phi - 1) < 0$$

เมื่อทำการทดสอบ unit root แล้วพบว่าผลการทดสอบยอมรับสมมติฐานหลักสามารถสรุปได้ว่าข้อมูลนั้นมีลักษณะ non-stationary หรือมี unit root นั้นเอง แต่ถ้าผลการทดสอบปฏิเสธสมมติฐานหลักนั้นก็หมายความว่าข้อมูลนั้นมีลักษณะ stationary หรือไม่มี unit root

2.1.2 การทดสอบ Cointegration

เมื่อข้อมูลที่ได้มีลักษณะเป็น non-stationary หรือ I(1) ขั้นตอนต่อไปจะเป็นการวิเคราะห์เพื่อดูว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ในเชิงดุลยภาพระยะยาวหรือไม่ โดยใช้สมการดังนี้ คือ

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 X_t + e_t \quad (2.5)$$

$$X_t = \mu_0 + \mu_1 Y_t + U_t \quad (2.6)$$

ตามวิธีการ Engle and Granger การทดสอบเพื่อดูว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจ 2 ตัวแปร มีความสัมพันธ์ที่มีเสถียรภาพในระยะยาว (cointegrating relationship) หรือไม่นั้นสามารถทำได้ โดยเริ่มต้นด้วยการประมาณค่าสมการถดถอยด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares : OLS) จากนั้นก็จะทำการทดสอบเพื่อดูว่าค่าความคลาดเคลื่อน e_t ในสมการที่ (2.5) และ U_t ในสมการที่ (2.6) มีคุณสมบัติความเป็น stationary ในลักษณะของ I(0) หรือไม่ ซึ่งในขั้นตอนนี้สามารถทำได้โดยใช้วิธีการทดสอบแบบ ADF โดยไม่ต้องใส่ค่าคงที่ และ time trend โดยสมการที่ใช้ทดสอบ คือ

$$\Delta e_t = (\lambda - 1)e_{t-1} + \sum_{i=1}^n C_i \Delta e_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2.7)$$

$$\Delta U_t = (\phi - 1)e_{t-1} + \sum_{i=1}^n D_i \Delta U_{t-1} + \zeta_t \quad (2.8)$$

สมมติฐานที่ใช้ในการทดสอบ

ในสมการที่ (2.7) $H_0: (\lambda - 1) = 0$

$H_1: (\lambda - 1) < 0$

ในสมการที่ (2.8) $H_0: (\phi - 1) = 0$

$H_1: (\phi - 1) < 0$

เมื่อทำการทดสอบ unit root แล้วพบว่าผลการทดสอบยอมรับสมมติฐานหลักสามารถสรุปได้ว่าข้อมูลนั้นมีลักษณะ non-stationary หรือมี unit root นั้นเอง แต่ถ้าผลการทดสอบปฏิเสธสมมติฐานหลักนั้นก็หมายความว่าข้อมูลนั้นมีลักษณะ stationary หรือไม่มี unit root

โดยถ้าค่าของความคลาดเคลื่อนมีคุณสมบัติเป็น stationary หรือมีลักษณะของ I(0) จะสามารถสรุปได้ว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจ Y_t และ X_t มีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพในระยะยาว แต่ถ้าค่าของความคลาดเคลื่อนมีคุณสมบัติเป็น non-stationary หรือมีลักษณะของ I(1) ก็จะสรุปได้ว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจ Y_t และ X_t ไม่มีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพในระยะยาว (no cointegration relationship)

2.1.3 การทดสอบ Error Correction Model

การทดสอบความสัมพันธ์การปรับตัวในระยะสั้นของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรตาม มีแบบจำลองดังนี้

$$\Delta Y_t = C + \sum_{i=1}^n \beta_i \Delta X_{t-1} + \sum_{j=1}^n \omega_j \Delta Y_{t-j} + \delta e_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2.9)$$

$$\Delta X_t = D + \sum_{i=1}^n \tau_i \Delta X_{t-1} + \sum_{j=1}^n \eta_j \Delta Y_{t-j} + \lambda U_{t-1} + \zeta_t \quad (2.10)$$

โดยที่ $\delta = (1 - \alpha)$ และ $\lambda = (1 - \mu)$ เป็นค่าความรวดเร็วในการปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพ (speed of adjustment)

ส่วน e_{t-1} , U_{t-1} = พจน์ของ Error Correction

โดยที่

$$e_t = Y_{t-1} - \alpha_0 - \alpha_1 X_{t-1}$$

$$U_t = X_{t-1} - \mu_0 - \mu_1 X_{t-1}$$

α_t, μ_t = ค่าความยืดหยุ่นในระยะยาว (long-run elasticity)

ε_t, ζ_t = ค่าความคลาดเคลื่อน

แบบการปรับตัวในระยะสั้นจะคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดจากความคลาดเคลื่อน โดยพิจารณาการปรับตัวของตัวแปรในระยะยาวนั้นคือ e_{t-1} ในสมการที่ (2.9) และ U_{t-1} ในสมการที่ (2.10) ซึ่งรูปแบบการปรับตัวในระยะสั้นตามแบบจำลองของ ECM Model ตามที่แสดงในสมการ (2.9) และ (2.10) สามารถตีความได้ว่าเป็นกลไกที่แสดงการปรับตัวในระยะสั้นเมื่อระบบเศรษฐกิจขาดความสมดุล เพื่อให้เข้าสู่ภาวะสมดุลในระยะยาว ในส่วนของค่าสัมประสิทธิ์ของ e_{t-1} ในสมการที่ (2.9) และ U_{t-1} ในสมการที่ (2.10) จะแสดงให้เห็นถึงขนาดของการขาดความสมดุล (size of disequilibrium error) ระหว่างค่า Y_t และ X_t ในช่วงเวลาก่อนรูปแบบ ECM ซึ่งให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของ Y_t จะไม่ขึ้นอยู่กับเปลี่ยนแปลงของ X_t เท่านั้น แต่จะขึ้นอยู่กับขนาดของการขาดความสมดุลในระยะยาวระหว่างค่า Y_t และ X_t ที่เกิดขึ้นช่วงเวลาก่อนหน้า

สมมติฐานที่ใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์ของการปรับตัวในระยะสั้น

ในสมการที่ (2.9) $H_0 : \delta = 0$

$H_1 : \delta \neq 0$

ในสมการที่ (2.10) $H_0 : \lambda = 0$

$H_1 : \lambda \neq 0$

เมื่อทำการทดสอบแล้วพบว่าผลการทดสอบยอมรับสมมติฐานหลัก สามารถสรุปได้ว่า Y_t และ X_t ไม่มีความสัมพันธ์ในระยะสั้น แต่ถ้าผลการทดสอบปฏิเสธสมมติฐานหลัก สามารถสรุปได้ว่า Y_t และ X_t มีความสัมพันธ์ในระยะสั้น

2.1.4 การทดสอบ Causality Test

เป็นรูปแบบการทดสอบ Granger Causality ระหว่างตัวแปร ΔY และ ΔX โดยใช้รูปแบบสมการในการทดสอบดังนี้

$$\Delta Y_t = C + \sum_{i=1}^n \beta_i \Delta X_{t-i} + \sum_{j=1}^n \omega_j \Delta Y_{t-j} + \varepsilon_t \quad (2.11)$$

$$\Delta X_t = D + \sum_{i=1}^n \tau_i \Delta X_{t-i} + \sum_{j=1}^n \eta_j \Delta Y_{t-j} + \zeta_t \quad (2.12)$$

สมมติฐานหลักในการทดสอบ Granger Causality

ในสมการที่ (2.11) $H_0 : \beta_i = 0$

$H_1 : \beta_i \neq 0$

ในสมการที่ (2.12) $H_0 : \eta_i = 0$

$H_1 : \eta_i \neq 0$

ซึ่งเมื่อทำการทดสอบแล้วพบว่าถ้าผลการทดสอบปฏิเสธสมมติฐานหลักสามารถสรุปได้ว่าในสมการที่ (2.11) ΔX เป็นสาเหตุทำให้เกิด ΔY ส่วนในสมการที่ (2.12) จะสามารถสรุปได้ว่า ΔY เป็นสาเหตุทำให้เกิด ΔX แต่ถ้าผลการทดสอบนั้นยอมรับสมมติฐานหลักสามารถสรุปได้ว่าในสมการที่ (2.11) ΔX ไม่เป็นสาเหตุทำให้เกิด ΔY ส่วนในสมการที่ (2.12) จะสามารถสรุปได้ว่า ΔY ไม่เป็นสาเหตุทำให้เกิด ΔX

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย (2537) ทำการศึกษาการค้าชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อำเภอเมืองและอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การค้าชายแดนของภาคเหนือกับพม่า นั้น กระทำใน 2 รูปแบบ คือ การค้าที่ผ่านพิธีการศุลกากรและการค้านอกระบบ (ไม่ผ่านพิธีการศุลกากร)

จากศึกษาพบว่าคู่ค้าของพม่าที่แท้จริง คือ พ่อค้าชายแดน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอำนาจการตลาดเหนือกว่า ผู้ผลิตสินค้าในส่วนกลาง หรือพ่อค้ารายใหม่ที่จะเข้ามาแข่งขัน โดยส่วนใหญ่จะสินค้าออกในนามผู้ผลิตที่กรุงเทพแต่จะเป็นลักษณะการแบ่งปันสิทธิประโยชน์ทางภาษี โดยลักษณะการค้ามีทั้งในและนอกระบบ ทั้งนี้การค้าส่วนใหญ่เป็นการค้าที่มีลักษณะปิดตัว และเป็นลักษณะของการขายส่งสินค้าออกไปขายยังประเทศต่างๆ โดยผ่านประเทศพม่าไม่ว่าจะเป็นบังคลาเทศ อินเดีย และจีนตอนใต้ โดยจากการศึกษาพบว่าการค้านอกระบบมีปริมาณที่มากกว่าการค้าในระบบ เหตุผลเพราะผู้ส่งออกซึ่งส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าชายแดนเกรงว่า การปรากฏสถิติการค้าส่งออกกับทางราชการจะมีผลทำให้ต้องเสียภาษีเงินได้เพิ่มขึ้น และผู้นำเข้าต้องการหลบเลี่ยงการเสียภาษีอากรขาเข้า รวมไปถึงการที่รัฐบาลของประเทศทั้งสองออกกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรครวมไปถึงการที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยและพม่าไม่สามารถตรวจสอบและควบคุมดูแลได้ทั่วถึง

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาการค้าลักลอบหนีศุลกากร มีสาเหตุดังนี้คือการแข่งขันทางการค้าในประเทศทำให้ต้องหาวิธีลดต้นทุน กำแพงภาษีที่กำหนดในอัตราสูง ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการลักลอบหนีภาษีคุ้มค่ากับการเสี่ยง การบริหารงานจัดเก็บภาษีไม่รัดกุม ประกอบกับพิธีการในการนำเข้าและส่งออกยุ่งยากล่าช้าทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากขึ้น เศรษฐกิจและอาชีพของประชาชนในพื้นที่ซึ่งไม่มีทรัพยากรเพียงพอที่จะให้ประชาชนประกอบอาชีพหลัก

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2537) ศึกษาถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพการค้า การชำระเงินบาทบาทเงินบาทในการค้าชายแดน และปัญหาการค้าชายแดน โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ (1) สภาพการค้าชายแดนระหว่างไทยกับพม่า ทั้งที่ผ่านและไม่ผ่านพิธีการศุลกากร (2) การชำระเงินจากการค้าชายแดนทั้งที่ผ่านและไม่ผ่านพิธีการศุลกากร (3) บทบาทของเงินบาทในการค้าชายแดนระหว่างไทยกับพม่า (4) ปัญหาการค้าชายแดนในปัจจุบันและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการค้าชายแดนไทยกับพม่า โดยมีขอบเขตของการศึกษารอบคลุมจุดการค้าสำคัญ 2 แห่ง ได้แก่ จุดการค้าที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และจุดการค้าที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ผลของการศึกษาพบว่า การค้าชายแดนไทย-พม่ามิใช่เป็นการค้าชายแดนเปลี่ยนแปลงเพื่อการยังชีพซึ่งกระทำกันในพื้นที่พรมแดนติดต่อกันเท่านั้น แต่มีลักษณะเป็นการค้าระหว่างประเทศ เพียงแต่สินค้าเข้าออกผ่านช่องทางบก และสินค้าที่พม่านำเข้าจากไทยถูกส่งไปขายต่อยังประเทศ

บังคลาเทศ อินเดีย และจีนตอนใต้ การค้าชายแดนในภาคเหนือจึงมีความซับซ้อนกว่าการค้าชายแดนตามบรรทัดฐานที่เข้าใจกัน สภาพการค้ากระทำใน 2 รูปแบบคือการค้าที่ผ่านพิธีการศุลกากรและการค้านอกระบบที่ไม่ผ่านพิธีการศุลกากร นอกจากนี้ในช่วงเวลาที่ทำการศึกษานั้นพบว่าการค้านอกระบบมีมูลค่าประมาณ 16,000 ล้านบาท สูงกว่ามูลค่าที่แจ้งผ่านพิธีการศุลกากรถึงกว่า 3 เท่าตัว จำแนกเป็นการนำเข้า 8,500 ล้านบาท (พลอยแดง 4,000 ล้านบาท อัญมณีอื่นๆ 1,600 ล้านบาท และโค 1,000 ล้านบาท) และการส่งออก 7,300 ล้านบาท (ส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค) สูงกว่ามูลค่าที่ผ่านพิธีการศุลกากรถึงกว่า 3 เท่าตัว จุดที่มีการค้าสูงที่สุดคืออำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย รองลงมาคืออำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) และสำนักงานบริการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2537) ทำการศึกษาการค้าชายแดน ไทย-พม่า ด้านจังหวัดเชียงราย โดยผลการศึกษาชี้ว่าตัวเลขการค้าชายแดนที่ผ่านด่านศุลกากรนั้นเป็นตัวเลขที่ต่ำกว่าความเป็นจริงด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ จำนวนของนักท่องเที่ยวที่ข้ามเข้าไปเที่ยวฝั่งพม่านั้นมีไม่ต่ำกว่าปีละ 1 ล้านคน ซึ่งนักท่องเที่ยวเหล่านี้ซื้อสินค้าพม่ากลับมาเฉลี่ยคนละ 2,000 บาท ซึ่งไม่เท่ากับตัวเลขที่เป็นทางการของทางราชการ รวมถึงสินค้าประเภทวัตถุอันตรายจำนวนมากที่ลักลอบขนเข้า-ออกโดยไม่ผ่านระบบศุลกากร เช่น หยก และอัญมณี ตลอดจนยุทธปัจจัย สินค้าผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด อาวุธ ซึ่งไม่สามารถประเมินค่าได้

คณะกรรมการร่วมธนาคารแห่งประเทศไทยและธนาคารแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (2539) ทำการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและปัญหาการค้าชายแดนในจุดการค้านครพนม - คำม่วนและเชียงราย - ป่อแก้ว พบว่าจุดการค้าทั้ง 2 จุดนั้นที่ปัญหาที่คล้ายคลึงกันได้แก่ (1) ปัญหาการค้าชายแดนนอกระบบรวมถึงการลักลอบสินค้าเข้า-ออกตามแนวชายแดนทั้งสองฝ่าย โดยให้เหตุผลว่าเนื่องจาก อัตรากำไรขาเข้าของทั้งสองประเทศอยู่ในเกณฑ์สูง (2) ต้นทุนการค้าสูงไม่ว่าจะเป็นค่าขนส่ง ค่าธรรมเนียม และค่าล่วงเวลาซึ่งผู้ประกอบการต้องเสียให้กับเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ทางการไม่สามารถควบคุมดูแลให้การค้าเข้าสู่ระบบได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของทั้งสองประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการค้านอกระบบ (3) ปัญหาด้านการชำระเงินผ่านสถาบันการเงินมีน้อยเนื่องจากธนาคารพาณิชย์ของทางฝั่งสปป.ลาวยังขาดความพร้อม (4) ระเบียบวิธีปฏิบัติในการเดินทางเข้า - ออก ตลอดจนค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเข้า - ออก ยังคงเป็นอุปสรรคต่อนักธุรกิจ นักท่องเที่ยว แรงงาน และประชาชนทั่วไป (5) ปัญหาอื่นๆ เช่น การขาดการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าการลงทุน โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การขาดเงินทุนหมุนเวียน และความไม่พร้อมของสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

นิสิต พันธมิตร (2542) ศึกษาปัญหาการค้าชายแดนในเขตภาคเหนือตอนบน โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาในเรื่องปัญหาการค้าชายแดนในเขตภาคเหนือตอนบนและเปรียบเทียบมูลค่าการค้าในระบบและนอกระบบของด่านการค้าต่างๆในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน การศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตครอบคลุม 4 จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาปรากฏว่าสำหรับปัญหาการค้าชายแดนในเขตภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะการค้ากับประเทศจีนตอนใต้ที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ยังมีปัญหาด้านสาธารณูปโภค เช่น ท่าเรือ ถนน เรือที่ใช้ในการขนถ่ายสินค้าระหว่างกัน และปัญหาอื่น เช่น การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนซึ่งมีผลกระทบต่อการค้า รวมถึงการใช้ช่องว่างทางกฎหมายของเจ้าหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว

นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่า การค้าชายแดนระหว่างไทยกับจีนตอนใต้เป็นการค้ากับมณฑลยูนนาน โดยใช้เส้นทางขนส่งทางแม่น้ำโขงระหว่างอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับเมืองเชียงรุ่ง ในสิบสองปันนา โดยใช้เงินหยวนและเงินบาทในการชำระค่าสินค้าระหว่างกัน จุดที่มูลค่าการค้าชายแดนสูงได้แก่ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายและอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สาเหตุที่การค้าในระบบมีมูลค่าสูง เนื่องจากพ่อค้าที่ประกอบการค้าชายแดนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มพ่อค้าดั้งเดิมที่ค้าขายด้วยกันมานาน โดยมีความสัมพันธ์อันดีเครือญาติ หรือมีความเชื่อถือจากการติดต่อการค้าร่วมกันมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นกลุ่มอิทธิพลในการค้าระดับท้องถิ่นที่พ่อค้ารุ่นใหม่ไม่สามารถเจาะตลาดได้

ปัญหาการค้าที่เกิดขึ้นในจุดการค้าแต่ละแห่งแตกต่างกันไป โดยจุดการค้าชายแดนที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายมีปัญหาด้านคมนาคมระหว่างชายแดนไทยกับพม่า ปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดนและความมั่นคงของทางการเมืองภายในพม่า ปัญหาค่าเงินจัด ปัญหาสถาบันการเงินของพม่าที่ยังไม่สามารถรองรับกับการค้าสากล รวมถึงการขาดแคลนบุคลากรทางธุรกิจและภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ประชาชนมีอำนาจซื้อต่ำ ในส่วนของจุดการค้าที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีปัญหาขาดท่าเรือที่จะรองรับกับการขนถ่ายสินค้า เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองมีความเข้มงวดและใช้ระเบียบมาแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง เรือขนถ่ายสินค้าระหว่างไทยกับจีนตอนใต้ยังมีปัญหาในกรณีเรือจีนไม่สามารถขนถ่ายสินค้าได้ตลอดปี เนื่องจากปัญหาน้ำในลำน้ำโขงที่ลดลงในช่วงฤดูแล้ง สุดท้ายคือพิธีการนำเข้า-ส่งออกมีขั้นตอนยุ่งยากมาก

กรณีการ ธรรมรัตน์ (2542) ศึกษาผลกระทบจากการปิดด่านการค้าชายแดนไทยกับพม่าด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ (1) ศึกษาถึงรูปแบบของการค้าชายแดนไทย-พม่า (2) ศึกษาถึงสาเหตุของการปิดด่านการค้าชายแดนไทย-พม่า และผลกระทบจากการปิดด่านที่มีต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า (3) ศึกษาถึงแนวทางในการพัฒนาความ

ร่วมมือทางการค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่า โดยมีสมมติฐานว่าการปิดด่านการค้าชายแดนส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนแตกต่างกันตามประเภทของสินค้า

ผลการศึกษาพบว่า การค้าชายแดนไทย-พม่ามี 2 รูปแบบคือการค้าในระบบเป็นการค้าชายแดนที่ดำเนินการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีการปฏิบัติตามระเบียบพิธีการทางศุลกากรอย่างถูกต้องตามที่ราชการกำหนดไว้ และมีการนำเข้า-ส่งออกผ่านด่านศุลกากรเท่านั้น อีกรูปแบบหนึ่งคือการค้านอกระบบ เป็นการค้าที่มุ่งหลีกเลี่ยงการผ่านพิธีการและการชำระภาษีทางศุลกากรอย่างถูกต้อง เพื่อความสะดวกในการค้า การค้านอกระบบนี้ไม่ถูกต้องตามกฎหมายแต่ก็เกิดคู่กับการค้าในระบบตลอดแนวชายแดน เนื่องจากพม่ามีมาตรการสินค้าต้องห้ามที่ห้ามนำเข้าแต่เป็นสินค้าที่ชาวพม่านิยมบริโภค เช่น ผงชูรส เครื่องดื่ม เป็นต้น และสินค้าที่รัฐบาลพม่าห้ามการส่งออกก็เป็นสินค้าที่มีความต้องการสูงของชาวไทย เช่น หยก อัญมณี ไม้ซุง โค กระบือ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อมีผู้ต้องการซื้อสินค้าของทั้งสองฝั่งประเทศ การลักลอบซื้อขายนอกระบบจึงเกิดขึ้น การค้าส่วนใหญ่จึงเป็นการค้านอกระบบ เนื่องจากรัฐบาลพม่าห้ามนำเข้า-ส่งออกสินค้าหลายประเภท ทำให้ไม่มีโอกาสค้าสินค้าในระบบ นอกจากนี้ ชาวพม่านิยมหลีกเลี่ยงภาษี เนื่องจากรัฐบาลพม่าจัดเก็บภาษีหลายชั้นตอนและอัตราการจัดเก็บอยู่ในเกณฑ์สูง ส่วนสาเหตุหลักของการปิดด่านของรัฐบาลประเทศพม่า มาจากปัญหาการเมืองภายในของพม่าและคุกคามเป็นปัญหาระหว่างประเทศ นั่นคือปัญหาชนกลุ่มน้อย ปัญหาการเมืองภายในประเทศของพม่าได้กลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศและกระทบกับความสัมพันธ์ไทย-พม่า และส่งผลถึงคำสั่งปิดด่านของรัฐบาลพม่า รวมถึงกระทบต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า การที่จะพัฒนาความร่วมมือทางการค้าระหว่างไทย-พม่านั้น ไทยต้องสร้างความเข้าใจให้กับรัฐบาลพม่าโดยแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยไม่มีนโยบายสนับสนุนชนกลุ่มน้อยเพื่อต่อต้านรัฐบาลพม่า และภาคเอกชนไม่ควรคำนึงแต่ผลประโยชน์มากเกินไปจนทำให้พม่ามองไทยว่าเอาเปรียบพม่า ซึ่งทำที่พม่าแสดงออกกับไทยต่างจากประเทศอื่นๆที่ค้าขายกับพม่า เช่น สิงคโปร์และญี่ปุ่น ที่พม่าเต็มใจและให้ความร่วมมือกับประเทศเหล่านี้มากกว่า ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับพม่าจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงมากที่สุด

กาญจนา โชคถาวร (2542) ศึกษาปัญหาการค้าชายแดนไทย-ลาวในเขตภาคเหนือตอนบน ณ จุดผ่านแดนถาวรเพื่อการค้าที่อำเภอเชียงของและเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพการค้าชายแดนไทย-ลาว ในเขตภาคเหนือตอนบน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจ การค้า ระบบภาษี การขนส่ง การเดินทางเข้า-ออกประเทศและระบบการชำระเงิน และเพื่อศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนไทย-ลาว

ผลการศึกษาพบว่าจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบนที่มีการค้าชายแดนกับลาว ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา และน่าน จังหวัดที่มีการค้ากับลาวผ่านพิธีการศุลกากรสูงที่สุดคือจังหวัด

เชียงราย คิดเป็นร้อยละ 89.5 ของมูลค่าการค้าการชายแดนกับลาวเฉลี่ยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533-2541 ส่วนจุดการค้าสูงที่สุดคือด่านศุลกากรเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีมูลค่าการค้าเฉลี่ยร้อยละ 82.1 ของมูลค่าการค้ากับลาว หากพิจารณาการค้าในเขตอำเภอเชียงของและเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พบว่าผู้ค้าส่วนใหญ่เป็นรายย่อยมากกว่าเป็นรายใหญ่ เช่นเดียวกับผู้ค้าในฝ่ายลาวที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ค้ารายย่อยเช่นกัน การค้าระหว่างกันใช้เส้นทางบกและทางน้ำ แต่ยังมีปัญหาขาดแคลนถนนที่มีคุณภาพ และปัญหาน้ำในแม่น้ำที่ลดลงมากในช่วงฤดูแล้ง สินค้าส่งออกสำคัญ ได้แก่ ยานพาหนะ อาหาร น้ำมันเชื้อเพลิง สิ่งก่อสร้างและสินค้าอุปโภคบริโภค ส่วนสินค้านำเข้าสำคัญ ได้แก่ ไม้แปรรูป ของป่าและสินค้าเกษตรบางชนิด ช่วงที่มีการค้าสูงที่สุดคือช่วงปลายปีปฏิทิน ส่วนปัญหาการค้าที่สำคัญ ได้แก่ การขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำไม่สะดวกโดยเฉพาะในประเทศลาว สาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ไม่เพียงพอ ระบบการชำระเงินผ่านธนาคาร ไม่คล่องตัว เนื่องจากสถาบันการเงินลาวมีน้อยและมีข้อจำกัดในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ทำให้ผู้ค้านิยมใช้การชำระเงินนอกระบบ สกุลเงินที่ใช้ในการชำระค่าสินค้ามีทั้งเงินบาทและดอลลาร์สหรัฐ

ประคอง รักษ์วงศ์ (2543) ศึกษาอุปสรรคทางการค้าในสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงอุปสรรคทางการค้า และศักยภาพทางการค้าของประเทศในสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ และใช้วิธีการศึกษาจากการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่งข้อมูลปฐมภูมิได้มาจากการออกแบบสอบถามสัมภาษณ์ทั่วไปผู้ประกอบการค้าและการสัมภาษณ์เจาะลึก ส่วนข้อมูลทุติยภูมิได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลจากการศึกษาพบว่าอุปสรรคทางการค้าดังกล่าวเกิดจาก 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยที่เกิดจากประเทศไทยและปัจจัยที่เกิดจากประเทศคู่ค้าในสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ส่วนในการ นำผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product, GPP) และผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเหนือตอนบน (Gross Regional Product, GRP) เปรียบเทียบกับมูลค่าการค้า 6 จังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยเปรียบเทียบรายจังหวัดและภาพรวมของทั้งหกจังหวัด พบว่าปีปกติมูลค่าการค้ามีแนวโน้มขยายตัวสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีศักยภาพทางการค้าในภูมิภาคนี้ ถึงแม้ว่าการค้าชายแดนในช่วงที่ผ่านมาไม่มีระบบที่แน่นอน และมีปัญหาอุปสรรคหลายประการส่งผลให้การค้าขยายตัวอย่างไม่มีเสถียรภาพและไร้ทิศทาง ดังนั้นเพื่อให้การค้าขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพจึงควรพัฒนาการค้าชายแดนเป็นการค้าระหว่างประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) ศึกษาความเหมาะสมการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดเชียงราย ในรูปแบบต่างๆ และกำหนดรูปแบบที่สมควรดำเนินการ การกำหนดกิจกรรม โครงการที่มีศักยภาพ แผนการใช้ที่ดินในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษและพื้นที่บริเวณรอบนอก โครงสร้างพื้นฐานที่จะสนับสนุนการจัดตั้งเขต

เศรษฐกิจพิเศษ จัดทำแผนการพัฒนาพื้นฐานที่จะสนับสนุนโครงการ วิเคราะห์ผลกระทบทั้งทาง
ด้านบวกและลบที่จะเกิดจากโครงการ การจัดทำแผนลงทุน กำหนดแนวนโยบายและมาตรการใน
การสนับสนุนกิจกรรมและแผนงานในโครงการ ศึกษาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและ
สาธารณสุข สำหรับวิธีการศึกษาใช้การทบทวนข้อมูลและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การรวบรวม
ข้อมูลและวิเคราะห์สภาพต่างๆ ในปัจจุบัน สถานการณ์และการประมาณความต้องการในอนาคต
การเปรียบเทียบและเลือกรูปแบบที่เหมาะสม การประเมินโครงการด้านเศรษฐศาสตร์ การเงินและ
การลงทุน การศึกษาและเสนอแนะด้านการบริหารจัดการ เฉพาะผลการศึกษาด้านการค้าใน
จังหวัดเชียงราย/ภาคเหนือตอนบน พบว่าในแง่ของการค้าทั้งจังหวัดเชียงรายและจังหวัดภาคเหนือ
ตอนบนเกือบทุกจังหวัดมีส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ในสาขาการค้าสูงกว่าหรือ
ใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีค่าร้อยละ 15.25 ยกเว้นจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่ซึ่งมีค่าเพียง
ร้อยละ 9.34 และ 10.47 ค่าเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการค้าทั้งในรูปแบบของการค้าส่งและค้าปลีก ยัง
มีศักยภาพสูงในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดในภาคเหนือตอนบน รูปแบบการค้าในจังหวัดเชียงราย
นอกจากการค้าขายกันภายในจังหวัดและข้ามจังหวัดแล้วยังมีการค้าชายแดนที่แบ่งเป็นการค้าที่ผ่าน
และไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร (ซึ่งจากงานศึกษาต่างๆ พบว่ามีมากกว่าการค้าในระบบ 0.5-3 เท่า)
โดยมีมูลค่าการค้าชายแดนระหว่างภาคเหนือกับประเทศเพื่อนบ้านในปี 2541 มากกว่า 5,000 ล้าน
บาท ซึ่งแนวโน้มความสำคัญของการค้าชายแดนจะเพิ่มขึ้น การส่งเสริมการค้าชายแดนจึงเป็น
ช่องทางสร้างงานและเป็นการพัฒนาภูมิภาคของทั้งไทยและประเทศเพื่อนบ้าน สำหรับการค้าตาม
แนวชายแดนจังหวัดเชียงรายพบว่ามีช่องทางติดต่อการค้าชายแดนผ่านทาง ด้านศุลกากรแม่สาย
ด้านศุลกากรเชียงแสน และด้านศุลกากรเชียงของ รวมทั้งสิ้น 11 จุด ซึ่งศักยภาพในอนาคตเมื่อมีการ
จัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษฯ จะทำให้ปริมาณการค้าเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากปัจจัยเสริมต่างๆ โดยเฉพาะ
การปรับปรุงด้านกฎระเบียบให้ดีขึ้น มีสิทธิประโยชน์มากขึ้นทำให้สินค้าราคาต่ำลง มีการให้ข้อมูล
ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ต่างๆ มีการผลิตสินค้าคุณภาพดี และมีบริการที่ดีขึ้น ดังนั้นปริมาณ
การค้าย่อมจะสูงขึ้นและคาดว่าจะอยู่ระหว่างกรณี “ปกติ” ถึงกรณี “ดีกว่าปกติ”

อัครา วงศ์จิตร (2546) ได้ทำการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะหาความสัมพันธ์
ระหว่างการส่งออก กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย เกาหลีใต้ มาเลเซีย และ
อินโดนีเซีย โดยวิธีการแบบ Granger causality ผลการศึกษาพบว่าประเทศไทย และเกาหลีใต้
ตัวแปรทางเศรษฐกิจทั้งสองตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระยะยาว โดยในระยะสั้นพบว่าอัตราการ
ส่งออก และอัตราผลผลิตทางอุตสาหกรรม ต่างมีการปรับตัวในระยะสั้นเพื่อเข้าสู่ดุลยภาพในระยะ
ยาว ในส่วนของการทดสอบความเป็นเหตุเป็นผลพบว่าอัตราการส่งออกเป็นเหตุต่ออัตราผลผลิตทาง
อุตสาหกรรม แต่อัตราผลผลิตทางอุตสาหกรรมกลับไม่เป็นเหตุต่ออัตราการส่งออก ส่วนประเทศ

มาเลเซียพบว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจสองตัวแปร ไม่มีความสัมพันธ์กันในระยะยาว แต่ในส่วนของ การทดสอบความเป็นเหตุเป็นผลพบว่าอัตราการส่งออกเป็นเหตุต่ออัตราผลิตทางอุตสาหกรรม แต่อัตราผลิตทางอุตสาหกรรมกลับไม่เป็นเหตุต่ออัตราการส่งออก

ในกรณีของประเทศอินโดนีเซียนั้น ในการประมาณค่าดัชนีผลผลิตทางอุตสาหกรรม จากการใช้ข้อมูลดัชนีการส่งออกน้ำมัน การทดสอบความนิ่งของข้อมูลพบว่า ข้อมูลมูลค่าการ ส่งออก และข้อมูลดัชนีการส่งออกน้ำมัน มีลักษณะข้อมูลที่นิ่ง ดังนั้นจึงสามารถประมาณค่าสมการ ถดถอยได้ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จะมีค่าที่น่าเชื่อถือได้โดยไม่เกิดความ คลาดเคลื่อนของค่าที่ประมาณได้ ในส่วนของการทดสอบความเป็นเหตุเป็นผลพบว่า อัตราการ ส่งออกน้ำมันเป็นเหตุต่ออัตราการส่งออก แต่อัตราการส่งออกไม่เป็นเหตุต่ออัตราการส่งออกน้ำมัน

เขมิกา อุกษ์วันเพ็ญ (2547) ได้ทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการส่งออกและการ ขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยใช้วิธีแกรงเกอร์คอแซลลิตี (Granger Causality) โดย วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นเหตุเป็นผลระหว่างอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับอัตราการ ขยายตัวของส่งออกของประเทศไทย โดยใช้เทคนิคแบบ Modified-Wald statistic โดยผล การศึกษาปฏิเสธสมมติฐานหลักในกรณีการส่งออกไม่ได้เป็นเป็นตัวขับเคลื่อนการเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจและการส่งออกที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และปฏิเสธสมมติฐานหลักในกรณีที่ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ได้เป็นตัวส่งเสริมการส่งออก ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 เช่นกัน โดยทั้งสองกรณีค่าสัมประสิทธิ์รวมมีค่าเป็นบวก หมายความว่า การส่งออกเป็นตัว ขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็เป็นตัว ขับเคลื่อนการส่งออก นั่นคือการส่งออกและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลกระทบซึ่ง กันและกัน (Bidirectional Causality) โดยที่ความยืดหยุ่นของการส่งออกต่อการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจมีค่าเท่ากับ 0.362 ในขณะที่ความยืดหยุ่นต่อการเจริญเติบโตต่อการส่งออกมีค่ามากถึง 2.726 นั้นแสดงให้เห็นว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดการส่งออกที่การ ส่งออกมีส่วนในการผลักดันการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

สุรศักดิ์ เลี่ยมเลิศ (2547) ศึกษาถึงการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย โดยเน้นเรื่องของ ปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าและการป้องกันและปราบปรามของกรมศุลกากร มีวัตถุประสงค์ใน การศึกษาอยู่ 4 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาลักษณะ โครงสร้างและรูปแบบของการค้าชายแดนจังหวัด เชียงราย ทั้งที่ผ่านและไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร (2) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการค้า ชายแดนจังหวัดเชียงราย และปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าโดยไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากรหรือ ขำระอากร โดยถูกต้อง (3) เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของมาตรการภาครัฐในการป้องกันและ

ปราบปรามการลักลอบนำเข้าสินค้า (4) เพื่อศึกษาความคิดเห็นและการปรับตัวของผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ อันเนื่องมาจากโครงการหรือนโยบายทางภาครัฐ

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจะใช้ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้มาจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะลึก จำนวน 2 กลุ่ม คือ ผู้ประกอบการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนในจังหวัดเชียงราย รวมทั้งการค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการค้าชายแดนจังหวัดเชียงรายส่วนมากจะทำการค้าโดยใช้ช่องทางผ่านทางอำเภอเชียงแสนและอำเภอแม่สายโดยการติดต่อธุรกิจหรือการค้าจะกระทำในรูปแบบของธุรกิจโดยทั่วไปและการติดต่อโดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ลักษณะหรือประเภทของสินค้าพบว่าเป็นสินค้าประเภทเครื่องอุปโภค/บริโภคมากที่สุด รองลงมาเป็นสินค้าพืชผลทางการเกษตรและเครื่องนุ่งห่มหรือสิ่งทอ ส่วนรูปแบบของการทำธุรกรรมทางการเงิน จะใช้เงินสดเป็นส่วนมากและใช้สกุลเงินบาทเป็นเงินสกุลหลัก

ด้านปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดนของผู้ประกอบการนั้น พบว่ามีปัญหาในเรื่องของการแข่งขันในตลาดมากที่สุด รองลงมาเป็นปัญหาของข้อจำกัดและขั้นตอนในการขออนุญาตนำเข้า-ส่งออกสินค้า และปัญหาของการเก็บค่าธรรมเนียมผ่านแดนทั้งในระบบและนอกระบบ ส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย จะมีปัญหาและอุปสรรคที่แตกต่างจากผู้ประกอบการ คือ ปัญหาทางด้านขั้นตอนและกฎระเบียบของประเทศคู่ค้า และปัญหาของความซ้ำซ้อนของหน่วยงานทางราชการ มากที่สุด

ปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าและการป้องกันและปราบปรามของกรมศุลกากรในพื้นที่จังหวัดเชียงราย พบว่าผู้ประกอบการส่วนมากจะมีปัญหาทางด้านภาษีอากรนำเข้ารวมทั้งหลักเกณฑ์การประเมินราคาสินค้าของเจ้าหน้าที่มากที่สุด รองลงมาเป็นปัญหาซึ่งสอดคล้องกับปัญหาของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ คือ สภาพของภูมิประเทศที่เอื้อต่อการลักลอบนำเข้าสินค้า และปัญหาจากข้อจำกัดในการนำเข้าสินค้าและสิทธิ สำหรับมูลค่าของการลักลอบนำเข้าสินค้า ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นว่าจะมีมูลค่าน้อยกว่าที่นำเข้าโดยถูกต้อง และมีแนวโน้มของการลักลอบลดลง ส่วนในกรณีที่ภาครัฐใช้มาตรการเข้มงวดในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบนำเข้าสินค้า ทั้งสองฝ่ายเห็นว่าจะส่งผลกระทบต่อมูลค่าของการค้าโดยรวมและโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ รวมทั้งจะเกิดปัญหาของผลกระทบด้านลบจากประเทศคู่ค้า